Hz Yunus kaç insana gelmiştir 100 bin mi daha fazla mı (Sâffât 147)

Bu iddiaya üç farklı cevabımız vardır: Âyet insan nazarından anlatılmış olabilir. Bir kimse onlara baktığı zaman ‘Bunlar yüz bin kişidir yahut daha fazladır.’ derdi. Burada bu ifadenin kullanılmasından maksat, onların sayısının çokluğunu anlatmaktır. [1]

İkinci olarak, âyetteki ‘veya’ kelimesi ‘hatta’ anlamında da kullanılır. [2-4] Bu mânâyı vermek hala soruya cevap değildir fakat cevabın devamında bunu daha iyi anlayacağız. Hz. Yûnus’un kavmindeki insan sayısı değiştiği için Allah ‘hatta’ kelimesini kullanmıştır. Bu kullanıma pek çok yerde rastlarız: Bakara 74. “Bundan sonra kalpleriniz yine katılaştı; artık kalpleriniz taş gibi, hatta daha da katıdır.”

Bu âyette aynı kelime kullanılmaktadır. Allah hangisi olduğunu bilmiyor muydu diye sormak saçma. Bazı insanların kalbi katı başkalarının daha katıdır. Yani değişkendir bu yüzden Allah ‘hatta’ kelimesini kullanmıştır. Nahl 77. “Göklerin ve yerin gizliliklerini (bilmek,) Allah’a mahsustur. Kıyâmet işi, göz açıp kapamak kadar veya daha kısadır. Şüphesiz Allah’ın her şeye gücü yeter.”

Göz kırpma hızı insanlar arasında farklı hızda gerçekleştği için Allah böyle buyurmuştur.

Üçüncü olarak, bu âyetlerdeki ‘hatta’ bir dil sanatı olarak da kullanılmış olabilir, bir şeyi detaylandırmak için. Yukardaki âyetlerden bunu anlatalım: Allah Bakara 74’te Yahudilerin kalplerinin taş gibi olduğunu söylüyor. Bu doğru bir ifadedir Yani Yahudilerin kalpleri gerçekten de öyle ama bu ifade çok genel oluyor. Allah bu ifadeyi detaylandırmak için ‘hatta daha da katıdır’ diyor. Sonra Nahl 77’de Allah göz kırpması kadar zamanda Kıyâmetin kopacağını söylüyor. Evet bu ifade doğrudur. Bu ifade aslında onun çok hızlı olduğunu söylüyor ama bu ilk baştaki ifade çok yüzeysel bir ifadedir yani tam doğruyu yansıtmıyor. Mesela bir kişi çok hızlı gidince o kişinin uçak uçtuğunu söylüyoruz. Ama bu ifade sadece bir teşbihtir tam gerçeği yansıtmaz. Sonrasında Allah göz kırpmadan daha az olduğunu söylüyor ve işte detay bu.

Yine mesela metinlerde ‘hatta’ bu anlamda kullanılıyor. Mesela tefsir okurken yazar şöyle buyuruyordu: “Kur’ân fasih Arapça bir sözdür. Hatta Arap diliyle olabilecek en fasih kelâmdır.” Yazar burada bilmiyor diye mi ‘hatta’ ifadesini kullanmıştır? Hayır, dil sanatı diye böyle kullanmıştır. Kur’ân fasih Arapçadır bu doğru ama detay verilerek ‘en fasih’ deniliyor. Sâffât 147 için aynı şey geçerlidir. Onun kavmi yaklaşık yüz bindi (bu ifade doğrudur ama bu yaklaşık bir sayıdır. Türkçede mesela bir kişiye kaç liran var denilse, o kişi yaklaşık bir sayı verecektir. Yani 47 lirası olsa, kendisi 50 diyecektir) ama daha detaylı olarak onlar yüz yirmi bindi. ‘Hatta’ kelimesinin varlığı bile bu âyette çelişkinin olmadığını gösteriyor. Bu üslup Kur’ân’da zaten çok yaygındır. [5] Yani bir gaf yapılmamış. Bir de Peygamber hadiste bu kişilerin tam sayısını veriyor [6] bu demektir ki âyette sayının bilinmemesi ile bir alaka yok.

Kaynaklar

1. Vehbe Zühaylî, Tefsirü'l-Münir, 6. Baskı, İstanbul, Risale Yayınları, 2019, c. 12, s. 141.
2. Halil b. Ahmet, Kitâb al-'Ayn, أو maddesi.
3. Kurtûbî, Câmiʿli-ahkâmi'l-Kurʾân, Sâffât, 37/147 tefsiri.
4. Fahrüddîn er-Râzî, Mefâtîhu'l-gayb, Sâffât, 37/147 tefsiri.
5. Tâ-Hâ, 20/44, 113; Furkân, 25/44; Necm, 53/9; Mürselât, 77/6.
6. Tirmizî, Es-Sünen, Tefsîr, Sâffât, (3227).